

Mahmut Soydan (1883-1936)

Asker, siyasetçi, gazeteci-yazar, eğitimci, bankacı ve milletvekili

İsmet Paşa Celâl ve Mahmut Beylerle.

Asker, siyasetçi, gazeteci-yazar, eğitimci, bankacı ve milletvekili kimliğine sahip olan Mahmut Soydan, 1883 yılında Siirt'te doğdu. Babası Rüştü Efendi, annesi Emine Hanım'dır. Soydan'ın Tercüme-i Hal Kâğıdında doğum yeri Siirt olarak geçmesine rağmen Emekli Sandığı arşivindeki kayıta Selanik doğumlu olduğu yazmaktadır. Bazı kaynaklarda ise adı Mahmut Nedim Soydan olarak geçmektedir. Eşi Nahide Hanım'dır. Hikmet, Kemal ve Fazilet adında üç çocuğu vardır. Kızı Fazilet Hanım, Berlin'de Osmanlı askeri ataşelik görevinde bulunmuş olan ve ayrıca Brest-Litovsk Antlaşması'nda Osmanlı İmparatorluğu'nu temsilen katılmış Zeki Baraz Paşa'nın oğlu Mehmet İzzet Baraz'ın eşidir.

Eğitim hayatı boyunca çok zeki ve çalışkan bir öğrenci olan Mahmut Soydan, eğitimini birincilikle bitirmesine rağmen gözlerindeki rahatsızlığından dolayı çok istediği Erkan-ı Harbiye Mektebi giremediği iddia edilmişti. Ancak İş Dergisi'ndeki bilgiye göre Soydan'ın 1905 yılında Harp Okulu'ndan mezun olduğu ve askerlik görevini ifa ettiği yazılmıştır.

Mahmut Soydan'ın yazma hevesi özellikle hem çevresinde olan bitene kayıtsız kalamayışı hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu çalkantılı yıllara denk gelir. Dolayısıyla yazmaya karşı olan ilgisi henüz idadının ikinci sınıfında öğrenci bulunduğu 1900-1901 yıllarında tercüme yapmakla başlar. Genelde gerçek isminin yerine takma isimler tercih etmiştir. Bu dönemde M. Sükûti imzasıyla, dönemin bilinen önemli sanat, edebiyat ve fikir topluluğu İrtika ve Musavver Fenn-i Edebî gibi dergilerde yazı yazmaya başladı. Soydan, Harbiye Mektebi'ni bitirdikten sonra da bir süre yazı hayatını sürdürmüştür. 1906 yılında, bir Fransız yazarının 1870 Fransa-Prusya Savaşı seferinden on yıl sonra yazdığı bir kitabı, Hamiyet-i Vataniye ismiyle yayınlamıştır. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Selanik Hukuk Mektebi'ne de devam etti ve bu tarihten itibaren on bir yıl hiçbir yazı yayınlamamıştır.

Harbiye'yi bitirdikten sonra ilk görevine Rumeli 3. Ordu Komutanlığı'nda başlamıştır. Soydan, Manastır'da bulunduğu bu sıralarda İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olur. Nitekim Soydan'ın cemiyet üyeliğini kanıtlayacak kesin deliller olmamakla beraber dönemin tanıklarının ifadelerinden hareketle Mustafa Ragıp'ın yazdıkları oldukça kayda değerdir. "Mahmut Bey, cemiyetin Manastır merkezinin en mühim esrarına vakıftı." Yine ölümü üzerine 4 Aralık 1936 tarihli Son Posta gazetesinde Soydan'ın Cemiyet üyeliği: "İttihat-Terakki Cemiyeti'ne intisabı ile başlayan hayatı muhtelif cereyanlar geçirmiştir. Manastır'da iken Cemiyete intisap etmişti" şeklinde öne sürülmüştür. Mahmut Soydan, bu yıllarda Manastır'a atanan Süleyman Askeri Bey ile yakın arkadaş olur. Soydan, Manastır'da bulunduğu bu süre

zarfında Manastır İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1908 yılı başlarında çıkarmış olduğu Neyyir-i Hakikat gazetesinde yazılar kaleme alır. Böylece basın ile olan ilişkisi başlamış olur. Soydan, arkadaşları arasında bilgisiyle ve güçlü bir kaleme sahip olmakla parlak bir geleceği vadedeceği düşünülmüştür. Cemiyet merkezinin birçok emir ve tamimlerini kaleme alıyor, özellikle Manastır merkezinin gizlice bastırıp kendi azasına dağıttığı Neyyir-i Hakikat gazetesinde inkılap fikirlerini savunmuştur. Aynı zamanda Abdülhamit döneminde yapılanları sert bir şekilde eleştiren yazılar da kaleme almıştır. Hem Cemiyet adına basın faaliyetlerini gizliden yürütür hem de II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Manastır'da Kırmızı Kışla olarak bilinen ve 1844 yılında Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılan Asakir-i Nizamiye-i Şahane Kışlası'nda Mülazım rütbesiyle çalışmıştır. Öte yandan Kosova ve Manastır vilayetlerinin değişik bölgelerinde Nizamiye birlikleriyle eşkiya takibinde bulunmuştur. 1908 yılı başında Manastır Fırkası Kurmaylığı'na atandı. Nisan 1909'da 31 Mart olayından sonra Selanik'e götürülen Abdülhamit'in muhafız subaylığı görevinde bulundu. Balkan Savaşı'na kadar bu görevde kaldı.

Manastır Fırkası Kurmayı, Sultan II. Abdülhamit'in Muhafız Subayı, Şehzadeler Okulu Askerî Mürebbsi oldu. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'nda çeşitli birliklerde görev aldı. 1913'te Sultan Abdülhamit'in Beylerbeyi Sarayına getirilmesi üzerine, aynı görevle İstanbul'a döndü. Abdülhamit'in ölümüne kadar bu görevinde kaldı. Muhafız Subaylığına ek olarak Padişah'ın yanındaki oğlu Abit Efendi'nin eğitim ve öğretimini de üstlendi. Daha sonra İhlamur Köşkü'nde açılan Şehzadeler Okulu'nda görev aldı. Mahmut Soydan, Abit Efendi'nin eğitimi ile çok iyi bir şekilde ilgilenmiş ve bu ilgi Abdülhamit tarafından takdirle karşılanmıştır. Hatta dönem sonu imtihanlarından Abit Efendi'nin bütün sorulara cevap vermesi üzerine Mahmut Soydan'ın ne kadar iyi bir eğitmen olduğu anlaşılmış ve bu başarısından dolayı Abdülhamit tarafından kendisine iki kol düğmesi hediye edilmiştir.

Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra Anadolu'nun yer yer işgal edilmesi üzerine çoğu vatanperverin yaptığı gibi Mahmut Soydan da Anadolu'da Millî Mücadele taraftarlarına katılım sağlamıştı. 1920 Nisan ayında Anadolu'ya geçerek Mustafa Kemal Paşa'nın Refakat Subaylığına Binbaşı olarak atandı. Mahmut Soydan ile Mustafa Kemal Paşa'nın Selanik'te tanıştıkları bilinmektedir. O yıllarda Mustafa Kemal Paşa'nın rütbesi Kolağası iken Mahmut Soydan ise Teğmen rütbesindeydi. Binbaşı olarak bulunduğu bu görevi sırasında Times gazetesinin Yeni Türkiye ve Milli irade aleyhinde yayınladığı bir yazıya Mahmut Soydan'dan bu iddialara karşılık Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlanmak üzere kendisinden cevap yazılması istenmiştir. Mahmut Soydan bu iddialara karşılık uzun bir makale yazmış ve Mustafa Kemal Paşa'ya takdim etmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Soydan'ın yazdıklarını beğenir ve ardından Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde çalışmasını ister. Yazı İşleri Müdürü Recep Zühtü Soyak Dâhiliye Vekili olarak tayin edilince yerine gazetenin hem müdürlüğüne hem de başyazarlığına Mahmut Soydan'ın getirilmesini sağlamıştır. Soydan, gazetede genelde iç ve dış politikayı konu alan yazılar kaleme almıştır. Özellikle Millî Mücadele'nin haklılığını duyurmak amacıyla büyük bir çaba göstermiştir. 1934 yılına kadar Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin hem müdürlüğünü hem de başyazarlığını yürütmüş ve bu tarihten sonra Hâkimiyet-i Milliye Ulus adını alınca gazetenin idaresi Falih Rıfkı Atay'ın yönetimine bırakılmıştır. Mahmut Soydan artık sadece yazar olarak yer almıştır.

Hâkimiyet-i Milliye'deki görevi dışında 1926 yılında İstanbul'da Milliyet gazetesini kuran Soydan, gazetenin sahibi ve başyazarlık görevini de üstlenmiştir. 11 Şubat 1926 yılında ilk sayısı çıkan gazete, 13 Mart 1926'dan itibaren "Mustafa Kemal Paşa'nın Hatıralarını" Hâkimiyet-i Milliye ile aynı tarihlerde yayınlamak üzere dikkatleri üzerine çekti. Ayrıca gazetede "Millici" takma adıyla dönemin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomi gibi konularda yazılar kaleme almıştır. Milliyet gazetesi 23 Nisan 1935 tarihinde Tan adını aldı. Mahmut Soydan'ın kurucuları arasında olduğu İş Bankası'nın mali desteğiyle yayınlanan gazete, aynı tarihlerde sahip değiştirdi ve Ali Naci Karacan tarafından yönetilmeye

başlandı. Tan, 23 Nisan 1935'ten 20 Mayıs 1936'ya kadar Siirt Milletvekili Mahmut Soydan yönetiminde yayınlandı. İş Bankası'nın kurucuları arasında yer alan ve ilk yönetim kurulunda başkanlık görevini üstlenen Soydan, Milliyet'te özel sektörü koruyucu bir yayın politikası benimsemişti. Ayrıca CHP devletçiliğini özel girişimciliği koruyucu bir devletçilik olarak görmüştür. Soydan, bu yayın politikasını özellikle 1932 yıllarında sürdürmüştü.

Tan bu dönemde, hükümetin devletçilik politikasının yanı sıra, liberalizme de yer veren bir yayın politikası izledi. Tan, siyasal iktidarın uygulamakta olduğu devletçilik politikasını destekleyerek ülkede açılan fabrikaların Türk devletçiliğinin eseri olduğunu ileri sürdü. Tan, siyasal iktidarın politikalarını da destekledi. CHP'nin, ekonomik alanda uygulamakta olduğu devletçilik konusunda Tan, hükümete yardımcı oldu. Tan, spekülatif amaçlı fiyat artışlarına şiddetle karşı çıkmıştır. Mahmut Soydan yönetiminde bulunan Tan, resmî ideoloji ile uyum içindeydi. Hatta bu politikanın sonucu olarak CHP ideologlarından Mahmut Esat Bozkurt'un [Kemalizm](#) konusunda yazdığı iki makale başyazı olarak yayınlandı. Mahmut Soydan döneminde yazarlar, gazetede fikirlerini özgürce dile getirerek aynı zamanda birbirlerinin fikirlerini eleştirebilme imkânı buldu. Ayrıca Tan, Mahmut Soydan, Ali Naci Karacan, Mahmut Esat Bozkurt, Peyami Safa, Ahmet Şükrü Esmer, Ahmet Ağaoğlu, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Burhan Felek, Samet Ağaoğlu gibi geniş bir yazar kadrosuna sahipti.

Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık eden Soydan, kurumsallaşmak adına atılan adımlarda büyük görevler üstlendi. Yeni rejimin her alanda uygulamak istediği inkılap hareketlerini destekleyerek, faaliyetlerde bulundu. Nitekim 6 Nisan 1920 yılında kurulan [Anadolu Ajansı](#), 6 Ocak 1926 tarihinde kurulan Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi, 31 Ocak 1928'te kurulan Türk Maarif Cemiyeti (1946 yılından itibaren Türk Eğitim Derneği) ve 18 Aralık 1929 yılında kurulan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti gibi kurum ve kuruluşlarda Mahmut Soydan, kurucuları arasında yerini aldı.

Mücadelesini siyaset sahnesine de taşımak isteyen Mahmut Soydan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti refakatinde subayken, TBMM'nin II. Dönem seçimlerine katıldı. 28 Haziran 1923 tarihinde yapılan genel seçimlerde 153 alarak Siirt'ten CHP milletvekili seçildi. Başka bir kaynakta da 150 oy aldığı ileri sürülmektedir. 11 Ağustos'ta Meclis'e katıldı. 12 Ağustos 1923'te mazbatasını onaylandı. Kanun-i Esasi, Milli Müdafaa ve Hariciye komisyonlarında çalıştı. 13 Ağustos 1923'te 177 oy alarak Başkanlık Divanına seçildi. Meclis adına, İstanbul, Edirne ve Adana'nın kurtuluş törenlerine katılan heyette yer aldı. Birinci Şube Başkanlığına seçildi. Milletvekilliğinin ilk döneminde iki önerge verdi Genel Kurul'da 6 konuda konuşma yaptı.

Mahmut Soydan TBMM'nin III. Dönemine (1927-1931) 182 oyla, yine Siirt milletvekili seçildi. 11 Ekim 1927'de mazbatasını aldı. 1 Kasım 1927'de Meclis'e katıldı. Bu dönemde Hariciye Komisyonu'nda çalıştı ve dönem süresince bu komisyonun sözcülüğünü (mazbata muharrirliği) yaptı. Ayrıca Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonu'na Başkanlık etti. Genel Kurul'da sadece bir konuda konuşma yaptı.

Mahmut Soydan 1931 seçimlerinde de Siirt milletvekili seçildi ve 4 Mayıs 1931 tarihinde Meclis'e katıldı. Dönem boyunca Dışişleri Komisyonu'nda çalışmış ve Komisyon'un olağanüstü toplantısında sözcülüğünü, I, II, ve III. Toplantı yıllarında Başkanlığını yaptı ve IV. yılda üye olarak bulundu. 1935 yılında yapılan genel seçimlerde yeniden Siirt milletvekili seçildi. 8 Şubat 1935'te aldığı seçim tutanağı, 7 Mart 1935'te onaylandı ve 6 Mayıs 1935'te TBMM'nin V. Dönem çalışmalarına katıldı. Dönem içinde Hariciye Encümeni seçildiyse de 3 Aralık 1936'da ki ölümü dolayısıyla bu görevi uzun sürmedi. Mahmut Soydan'ın ölümünden sonra yerine Siirt milletvekilliğine Mehmet Ali Kurtoğlu getirildi.

Çok renkli bir kişiliğe sahip olan Mahmut Soydan, iş dünyasına İş Bankası'nın kurulması ile adım attı. Atatürk 1924

yılında milli bir banka kurulması düşüncesini Çankaya'ya davet ettiği iki yakını Celal Bayar ve Mahmut Soydan'a açmış ve kendilerinden hazırlıkların başlatılmasını istemiştir. Bankanın kurulacağına dair haberler sıklıkla Mahmut Soydan'ın başyazarı olduğu Hâkimiyet-i Milliye gazetesi aracılığı ile kamuoyuna duyuruldu. Nihayetinde 30 Ağustos 1924 tarihinde faaliyete geçen Türkiye İş Bankasının ilk kurucuları lisesinde Mahmut Soydan da yer aldı.

Mahmut Soydan bankanın esas mukavelesinin değiştirilerek son şeklini aldığı 1925 yılındaki ve aynıının tekrar edildiği sonraki belgelerde adı geçen 36 kişilik kurucular listesinde ikinci sırada yer aldı. Mahmut Soydan aynı zamanda Banka'nın 1924 yılındaki ana sözleşmesindeki 9 kişilik İdare Meclisi üyeleri arasında da yer aldı. İlk İdare Meclisi'nin 20 Ekim 1924 tarihinde yaptığı ilk toplantıda, oybirliği ile başkanlığa getirildi ve öldüğü 3 Aralık 1936 tarihine kadar bu görevde kaldı. Mahmut Soydan aynı zamanda 4 numaralı hesaplara Banka'nın ilk mudileri arasında yer almaktadır ki aynı numaralı mükerrer hesap, Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsi tasarruflarını tuttuğu hesaptı.

Mahmut Soydan'ın Türkiye İş Bankasının İdare Meclisi Reisliğine getirilmesi yalnızca Atatürk'ün yakın çevresinde olmasıyla ilgili değildi. Mahmut Soydan'ın Hâkimiyet-i Milliye'nin başyazarı olmasının, basın aracılığıyla banka için kamuoyu desteği oluşturmada önemli rol oynayacağı düşünülmüştü. Öte yandan İş Bankasındaki konumundan dolayı kısa sürede iş dünyasının tanınan siması olan Soydan, bu dönemin ekonomi politikalarının şekillenmesinde yazdıkları ile önemli etkilerde bulundu. Özel sermaye ile kurulan İş Bankası'nın Türkiye ekonomisine büyük katkılar sunacağına inandı. Makalelerinde de sık sık bu konuya değinen Soydan, liberalizmi savunurken aynı zamanda devletçi tutumunu da hissettirdi.

Mahmut Soydan, İş Bankası'nın ilk yıllarında, başyazarı olduğu Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde, bankanın daha iyi tanınması için yayınlar yapılmasını sağlamıştı. 1926'da kurduğu ve sahibi olduğu Milliyet gazetesinde ise gazetenin gelişmesi için bankanın olanaklarını harekete geçirmiştir. Falih Rıfki Atay, Milliyet'in yeni çıkan bir gazete olarak önce Atatürk'ün hatıralarını yayınlarak satışını artırmaya çalışmasını, bilahare gazetenin karşılaştığı mali sıkıntılarını, Soydan'ın banka ile ilişkileri sayesinde nasıl aşmaya çalıştığını yıllar sonra, biraz keskin ve ağır bir dil kullanarak anlatmaktadır. Atay, daha önce Mustafa Kemal'in emir subaylığını yapmış olan Mahmut Soydan'ın Atatürk'ün güvendiği arkadaşlarından biri olduğunu ve bu yüzden İş Bankası kurulduğunda İdare Meclisi Başkanı yapıldığını belirtmektedir. Ardından da Milliyet gazetesi için bankadaki etkinliğini kötüye kullandığından, Atatürk'ün Soydan'ı çevresinden uzaklaştırdığını iddia etmektedir.

Atatürk'ün 1931 yılından başlayarak ölümüne kadar kimleri kabul ettiğine dair en değerli kaynak durumunda bulunan Nöbet Defteri, Mahmut Soydan'ın İş Bankası ve Milliyet ilişkilerinin yoğunlaştığı ve hatta geride kaldığı tarihlerde bile, Atatürk'ün ziyaretçileri arasında yer aldığını göstermektedir. Sözelimi, Soydan, anılarını tefrika ettiği 15 Mart - 26 Haziran 1933 tarihleri arasında 9 kez, tefrikanın bitiminden gazete yönetiminden ayrıldığı 22 Nisan 1935 tarihine kadar yine 9 kez Atatürk'ü ziyaret etmiştir. 23 Nisan 1935 tarihinden sonra da üç kez Atatürk tarafından kabul edildiği görülmektedir.

Falih Rıfki Atay'ın ihtiyatla ele alınması gereken asıl yorumu, Soydan'ın İş Bankası'ndaki görevini Milliyet lehine kötüye kullandığı şeklindedir. Falih Rıfki Atay'ın Mahmut Soydan'ın bankaya borcunu ödemek için "nüfuzunu kötüye kullandığı" yolundaki sözlerinin, olsa olsa Soydan'ın mülkiyet ve hisse devirlerinde izlediği zamana yayılmış yönetiminin öznel bir yorumu olduğu düşünülebilir. Mahmut Soydan bu süreçte, 1933 yılında, İş Bankası müdürlerinin de yardımıyla Milliyet gazetesinin abone sayısını arttırmaya çalışmış, ancak aynı zamanda da gazete ve matbaasının tasfiye sürecini de başlatmıştır. Mahmut Soydan yaklaşık üç yıl süren tasfiye işlemleri ile gazete ve matbaasını satmış

ve bankaya olan borçlarını kapatmıştır.

Mahmut Soydan, devletçilik yaklaşımı noktasında bu dönemde Kadro Dergisi ile fikir ayrılığı yaşamıştır. Ancak Kadro yayın hayatına başlamasından kısa bir süre sonra, tepkileri üzerine çekmekte gecikmemiştir. Dergiye karşı olanların özellikle altını çizdikleri nokta, savunduğu düşüncelerin Marksizm'den alındığıdır. Dergiye karşı çıkanlardan biri de Mahmut Soydan'dır. Kadroculara karşı komünist suçlaması CHP Milletvekili Mahmut Soydan tarafından Milliyet gazetesinde dile getirilmiştir. Doğrudan olmasa da dolaylı yoldan Kadro'nun fikirlerinin komünist partilerin fikirlerinin tercümesi olduğu dile getirilmiştir. Şevket Süreyya, özellikle iş ve sermaye çevresinin Milliyet gazetesi etrafında toplandığını ve bu gazete aracılığıyla Kadro'ya karşı komünistlik suçlaması yapıldığını, kendilerinin bunu pek ciddiye almadığını ve bu muhalefetin fikir bakımından zayıf olduğunu ileri sürmektedir. Şevket Süreyya Mahmut Soydan'a Kadro dergisinde cevap vermiş, onu düşüncelerini ispata ve bu düşüncelerini parti huzurunda da paylaşmaya davet etmiştir. Mahmut Soydan Milliyet gazetesinde yazılarına devam etmiş ve Kadronun fikirlerinin Marksizm'den kaynaklandığını ve bunları açıklayacağını belirtmişse de bu durum gerçekleşmemiştir. İş Bankası'nın ve dolayısıyla Mahmut Soydan'ın, devletçiliği, özel sermaye koruyuculuğu biçiminde algılayıp tasarladığı hatırlandığında, Kadro'nun savunduklarının bu karşı çıkış için gerekli argümanları barındırdığı görülecektir.

Kadro'ya göre, devletin iktisat politikası ancak bir plan çerçevesi dâhilinde uygulanabilir. Bu plan, milli iktisadın kendi kendine bireyci esaslar kapsamında gelişiminin aksi bir sistemi ifade etmektedir. Bununla birlikte söz konusu plan, hiçbir zaman özel mülkiyetin tasfiyesine dayalı sosyalist bir plan değildir. Yalnızca büyük sanayi, bankalar, dış ticaret ve ulaştırma işleri gibi milli iktisadın kumanda merkezlerini devletin eline bırakan ve böylelikle milli iktisadi gerçekleştirecek bir programdır. Dolayısıyla, İsmail Hüsrev Tökin'in satırlarında özetlenmiş olan Kadro'nun devletçilik anlayışı kuşkusuz yerli özel sermayeyi ve özellikle Mahmut Soydan'ı rahatsız edecektir. Bir kere, Kadro'nun yalnızca bankalar konusunda düşündükleri bile Mahmut Soydan'ın hoşnutsuzluk duyması için yeterli bir nedendir. Banka sistemi üzerinde yaygın kontroller getirilmesine Mahmut Soydan, daha 1930 yılında Hâkimiyet-i Milliye'de karşı çıkmıştır. Ancak Mahmut Soydan'ın ve İş Bankası grubunun dergiye karşı çıkması için birçok neden bulunmaktadır. Mahmut Soydan'ın Milliyet sütunlarda Kadro ile sürtüşmesi, İsmet Paşa'nın Yakup Kadri Bey'in isteğiyle, kaleme aldığı "Fırkamızın Devletçilik Vasfı" yazısının dergide yayınlanması sonucunda olmuştur. İsmet Paşa'nın burada dile getirdiği görüşler, ne Kadro'nunki gibi etkin bir devletçilik ne de Mahmut Soydan'ın ve İş Bankası çevresinin anladığı gibi özel sermaye koruyuculuğu devletçiliktir.

Mahmut Soydan, hiçbir zaman açıkça İsmet Paşa'nın yaklaşımını eleştirmemiştir. Ancak, Paşa'nın yazdıklarını yorumlayışı, rahatsız olduklarını ortaya koyması açısından ilginç özellikler taşımaktadır. Cumhuriyet'in yaptığı gibi başvekilin yazısının tamamını yayınlamamış, bunun yerine kendi devletçilik anlayışını güçlendirerek alıntılarla verme yolunu seçmiştir. Mahmut Soydan, Kadro ile yaşanan bu fikir ayrılığı yüzünden partisi ile arasına bir soğukluk girmesin diye 4 Mayıs 1934 tarihine kadar dergiye herhangi bir yazı yazmamıştır. Keza rahatsızlığından dolayı yazı işlerine biraz ara vermek istediği söylenebilir. Son zamanlarını rahatsızlığından dolayı hastanede geçirmiştir.

Mahmut Soydan, Muhabbet-i Vataniye, Atatürk'ün Anıları: 1914-1919 (Falih Rıfkı Atay ile birlikte kaleme alınmış), Nutuk Öncesi: Atatürk Konuşuyor (yay. haz. Mahmut Soydan, Falih Rıfkı Atay) sadeleştiren İsmet Bozdağ, Millî Mücadele Tarihine Dair Notlar; Ankaralının Defteri (derleyen Nejdet Bilgi) adlı anılarından oluşan eserleri mevcuttur. Kendini sürekli geliştiren ve bilgiye önem veren yapısından dolayı dönemin önemli aydınlarından. Fransızca, Almanca ve Arapça dillerini bilmekteydi. 3 Aralık 1936 tarihinde, İstanbul Fransız Hastanesinde uzun bir tedavi

sürecinden sonra kalp rahatsızlığı nedeniyle öldü. Dönemin önemli gazeteleri, Kurtuluş savaşı ve Cumhuriyet'in kuruluş döneminin önemli ve mütevazı bir kişiliği olan Mahmut Soydan'ın ölümünden duydukları üzüntüyü dile getirmişlerdir. Cumhuriyet gazetesinden Abidin Dino: "Mahmut Soydan kelimenin tam anlamıyla centilmen bir insandı. Nezaketi sahte değil, samimiydi; kibarlığı yapma değil fitri idi. Hakiki centilmenlerin azaldığını düşündükçe, bu kıymetli insanın vakitsiz ölümünden dolayı, bir kat daha teessür ve keder duyuyorum" diyerek üzüntüsünü dile getirmişti. Bir diğer önemli gazeteci Hakkı Tarık Us da Mahmut Soydan'ın ölümünden duyduğu derin üzüntüyü şöyle yazmıştır: "Ben Mahmut'u ilk defa 1338/1920'de tanıdım. Mahmut, asker kelimesinin ilham edeceği sertlikten uzak bir zabitti. Sesinde ve hareketinde o kadar kibar, o kadar yumuşak görünüyor ki, insan ruhunu bütün huşunetinden daha Gazinin eşliğinde iken sıyrılıp teslim oluyor. Yumuşak dilli yüksek değerde bir fikir adamı, kısaca ince kalpli bir asker! Bugün mesleğin olgun bir uzvunu kaybetmekle acıklı, yine hep o duygu içindeyim." Kabri Edirnekapı Şehitliğindedir.

Rıdvan KIZILKAYA

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi

BCA 030 10 00 75 495 11

Emekli Sandığı Arşivi, Mahmut Soydan Dosyası, No: AO 149 773.

TBMM Albümü 1920-2010.

Sürelî Yayınlar

Son Posta, 4 Aralık 1936.

Haber, 4 Aralık 1936.

Tan, 4 Aralık 1936.

İş Dergisi, S 277, Kasım 1989.

Kitap ve Dergiler

ATAY, Falih Rıfki, **Atatürk'ün Hatıraları 1914-1919**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1965.

BOZOK, Salih, BOZOK, Cemil, **Hep Atatürk'ün Yanında (Baba Oğul Bozoklardan Anılar)**, Atatürk Vakfı Yayınları, İstanbul 2019.

BABAOĞLU, Resul, OLGUN, Said, **Siirt Mebusu Mahmut Bey (Soydan)**, Doğu Kitapevi, İstanbul 2020.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem 1931-1935**, Ankara 1996.

DUMAN, Hasan, **İstanbul Kütüphaneleri Arap harfli Sürelî Yayınları Toplu Kataloğu 1828-1928**, İstanbul 1986.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1935-1939**, C. II, Ankara 2001.

GÜRER, Turgut, **Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer: Cepheden Meclise Büyük Önder İle 24 Yıl**, Gürer Yayınları, Ankara 1999.

İNÜĞÜR, Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1982.

KARABEKİR, **Kazım, İttihat ve Terakki Cemiyeti**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

KIZILCA, Gül Karagöz, Milliyet, Mahmut Soydan ve Devletçilik Tartışmaları, **Selçuk İletişim**, C 2, S 4, Konya 2014, s. 140-148.

KIZILKAYA, Rıdvan, **Türk Siyasi Hayatında Mahmut Soydan (Hayatı, Faaliyetleri ve Düşünce Dünyası)**, Hiper Yayınları, İstanbul 2020.

KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Türkiye İş Bankası Tarihi**, Türk İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001.

TBMM Albümü 1920-2010.

NİZAMOĞLU, Yüksel, 10 Temmuz İnkılabının Birinci Yıldönümünde Neyyir-i Hakikat Gazetesinin Yayınlandığı Mecmua Üzerine, **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, C 30, S 30, Ankara 2011, s. 99-126.

OBUZ, Ömer, Fikrin Mürekkeple Sınava: Mahmut Soydan'ın Kaleminden Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile Serbest Cumhuriyet Fırkası, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C 1, S 36, Van 2017, s. 313-328.

OBUZ, Ömer, **Siirt'in Cumhuriyet Serüveni (1923-1950)**, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2017.

ŞAHİNGİRAY, Özel, **Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931-1938**, TİTE Yayınları, Ankara 1995.

ÖZTÜRK, Kâzım, Türk Parlamento Tarihi TBMM-II. Dönem 1923-1927, C.III. Ankara 1995.

RAGIB, Mustafa, **Meşrutiyet'ten Önce Manastır'da Patlayan Tabanca**, Bengi Kitap Yayınları, İstanbul 2007.

SERTEL, Mehmet Zekeriya, **Resimli Ay Almanakı**, İstanbul 1928.

SOYDAN, Mahmut, **Millî Mücadele Tarihine Dair Notlar Ankaralı'nın Defteri**, (Haz: Nejdet Bilgi), İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007.

SOYDAN, Mahmut, "Nasıl Devletçiyiz", **Milliyet**, 9 Kasım 1933.

SUNAR, Lütfi, Kadro Dergisi/Hareketi ve Etkileri, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C 2, S 1, İstanbul 2004, 511-526.

ŞAKİR, Ziya, **Sultan Hamid'in Son Günleri**, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2018.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mahmut-soydan-1883-1936/?pdf=5865> adresinden erişilmiştir